

Asia: VN/8233/2021

Kansallinen kemikaaliohjelma

Yleinen lausunto

Voitte tässä lausua yleisesti kansallisesta kemikaaliohjelmasta.

Kemikaaliohjelma kattaa kemikaalit varsin laajasti ja ohjaa useiden eri viranomaisten toimintaa vuosina 2021-2035. Kemikaaliohjelmaa tulisi kuitenkin edelleen kehittää siten, että siinä huomioidaan ympäristö- ja terveysnäkökohtien lisäksi myös ilmastonäkökulmat. Monilla kemikaaleilla on ilmastovaikutuksia ja aivan kuten kemikaalien osalta pyritään pienentämään ympäristö- ja terveysaltistumista, niin pitäisi tavoitteena olla myös kemikaalien valmistuksen ja käytön ilmastovaikutukset. Käytännössä pitäisi siis pyrkiä käyttämään sellaisia kemikaaleja, jolla toiminnan hiilijalanjälkeä saadaan pienemmäksi. Hiilijalanjälki voi muodostua raskaaksi kemikaalin valmistuksen, sen kemiallisten ominaisuuksien (esim. jotkut kaasut) tai käytön osalta. Kiertotaloudessa on hyvin usein esillä myös ilmastonäkökulma ja näissä voi tulla myös vastakkainasettelua ilmasto- ja ympäristötavoitteiden välillä.

Toinen harkittava lisäys kemikaaliohjelmaan liittyy mikromuoveihin, jotka ovat tunnustetusti muodostumassa ongelmaksi ympäristössämme erityisesti vesistöissä. Mikromuovien seuranta ei kuitenkaan käytännössä tehdä tällä hetkellä ainakaan järjestelmällisesti, eikä niitä huomioida myöskään annettavissa ympäristöluvuissa. Se, liittyvätkö mikromuovit kemikaaliohjelmaan, on toki harkinnanvaraista.

Johdanto

Voitte tässä lausua luvusta 1: Johdanto

Johdannon osalta viittaamme kohtaan "Yleinen lausunto" antamaamme lausuntoon.

Kemikaalit ympärillämme

Voitte tässä lausua luvusta 2: Kemikaalit ympärillämme

Kemikaalialtistumista on hyvin kuvattu kappaleessa ja erilaisten torjunta- ym. kemikaalien vaikutuksia, erityisesti pitkän ajan vaikutuksia, ei vieläkaan tunneta riittävästi. Tunnetuimpia ilmiöitä

lienee mehiläiskato, joka kuvastaa ekosysteemiemme haavoittuvuutta. Näiltä osin tarvitsemme lisää tutkimustietoa eri kemikaalien/seosten/jätteiden vaikutuksista ekosysteemeihimme ilmasto mukaan lukien.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Voitte tässä lausua luvusta 3: tavoitteet ja toimenpiteet

Uusien riittämättömästi tutkittujen kemikaalien ennen aikaista pääsyä markkinoille tulisi hillitä varovaisuusperiaatteen mukaisesti. REACH-luvanvaraisen aineen voi saattaa markkinoille ja käyttää, jos lupahakemus on ECHA:ssa vireillä. Tämä toimintamalli muodostaa riskin ja voi altistaa lukuisia ihmisiä ja organismeja ennen haittojen havaintsemistä ja käytön kieltämistä. Tätä lupamekanismia olisi syytä tarkastella EU-tasolla ja kehittää siten, että riski haitallisten kemikaalien pääsyle markkinoille saadaan minimoitua.

Terveyden- ja ympäristönsuojelu haitallisilta kemikaaleilta

Voitte tässä lausua luvusta 3.1: Terveyden ja ympäristönsuojelu haitallisilta kemikaaleilta. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

-

Turvallinen kiertotalous ja kestävä kemia

Voitte tässä lausua luvusta 3.2: Turvallinen kiertotalous ja kestävä kemia. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Kiertotaloudesta puhutaan tällä hetkellä paljon, myös osana ilmaston muutoksen hillintää. Korvaamalla kemikaaleja ja muita raaka-aineita jätemateriaaleilla ja sivutuotteilla, voidaan merkittävästi pienentää hiilijalanjälkeä ja vähentää kemikaalien käyttöä. Kiertotaloutta tukee usein myös sen talousnäkökohdat, kun esimerkiksi jätettä voidaan hyödyntää sen sijaan että joutuisi maksamaan jätteen käsittelystä tai loppusijoittamisesta maksuja. Kiertotaloudella voi olla myös kääntöpuoli, jos kiertotalouden tukemana haitallisia aineita sisältäviä jätteitä hyödynnetään huolimattomasti tai vailla riittävää tietoa jätteen ominaisuuksista ja pitkäaikaisvaikutuksista. Näiden osalta on tarpeen kehittää lainsäädäntöä siten, että materiaalien hyödyntäminen olisi mahdollisimman sujuvaa turvallisuudesta tinkimättä.

Kiertotalouden osalta on huolestuttavaa, että tietyillä aloilla sellaiset tahot, joilla ei ole lähtökohtaisesti riittävää asiantuntemusta tai osaamista, laajentavat toimintaansa kemian puolelle. Yhtenä esimerkkinä tästä ovat mm. jätteiden pyrolyysitoiminnan yleistyminen. Käytännössä jätteiden keräykseen keskittyneet yritykset ovat laajentamassa toimintaansa siten, että kerättyä

jätettä (voi olla esimerkiksi maatalouden paalimuovia tai rengasrouhetta jne.) käsitellään ns. pyrolyysilaitoksessa, joka ostetaan kokonaisuutena joltain valmistajalta. Pyrolyysilaitoksessa jäte kaasutetaan/lämpökäsitellään siten, että prosessissa syntyy synteetikaasua, pyrolyysiöljyä ja kiinteää ns. hiilimustaa. Synteetikaasu ja pyrolyysiöljy voidaan hyödyntää prosessissa tai toimittaa toiselle laitokselle hyödynnettäväksi tai raaka-aineeksi. Hiilimustasta voidaan valmistaa esimerkiksi aktiivihiihtä. Eri jakeiden syntyminen prosessissa ja niiden ominaisuudet vaihtelevat olennaisesti raaka-aineen (jätteen) laadun mukaan. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella on esiintynyt jo useita hankkeita, joita pyritään viemään eteenpäin puuttellisin tiedoin. Tällaisten pyrolyysilaitosten hallinta ja eri jakeiden hallinta ja laadun seuranta edellyttävät kemiallista osaamista ja huolellisuutta toiminnanharjoittajilta. Lainsäädäntöä näiden laitosten osalta tulee siten kehittää. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus on jättänyt aiheesta esityksen OHKE-hankkeeksi.

Tietoon pohjautuva päätöksenteko

Voitte tässä lausua luvusta 3.3: Tietoon pohjautuva päätöksenteko. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Kiertotalouden osalta on huolestuttavaa, että tietyillä aloilla sellaiset tahot, joilla ei ole lähtökohtaisesti riittävää asiantuntemusta tai osaamista, laajentavat toimintaansa kemian puolelle. Yhtenä esimerkkinä tästä ovat mm. jätteiden pyrolyysitoiminnan yleistyminen. Käytännössä jätteiden keräykseen keskittyneet yritykset ovat laajentamassa toimintaansa siten, että kerättyä jätettä (voi olla esimerkiksi maatalouden paalimuovia tai rengasrouhetta jne.) käsitellään ns. pyrolyysilaitoksessa, joka ostetaan kokonaisuutena joltain valmistajalta. Pyrolyysilaitoksessa jäte kaasutetaan/lämpökäsitellään siten, että prosessissa syntyy synteetikaasua, pyrolyysiöljyä ja kiinteää ns. hiilimustaa. Synteetikaasu ja pyrolyysiöljy voidaan hyödyntää prosessissa tai toimittaa toiselle laitokselle hyödynnettäväksi tai raaka-aineeksi. Hiilimustasta voidaan valmistaa esimerkiksi aktiivihiihtä. Eri jakeiden syntyminen prosessissa ja niiden ominaisuudet vaihtelevat olennaisesti raaka-aineen (jätteen) laadun mukaan. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella on esiintynyt jo useita hankkeita, joita pyritään viemään eteenpäin puuttellisin tiedoin. Tällaisten pyrolyysilaitosten hallinta ja eri jakeiden hallinta ja laadun seuranta edellyttävät kemiallista osaamista ja huolellisuutta toiminnanharjoittajilta. Epäselvää on myös, ovatko prosessissa syntyvät kaasumaiset, nestemäiset ja kiinteät jakeet edelleen jätettä, välituotteita vai tuotteita.

Näiden laitosten luvitus ja valvonta on myös haastavaa, joten ohjeistusta ja koulutusta tarvitaan myös viranomaispuolella. Lainsäädäntöä näiden laitosten osalta tulee siten kehittää. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus on jättänyt aiheesta esityksen OHKE-hankkeeksi.

Kansainvälinen ja EU-yhteistyö kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi

Voitte tässä lausua luvusta 3.4: Kansainvälinen ja EU-yhteistyö kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Uusien riittämättömästi tutkittujen kemikaalien ennen aikaista pääsyä markkinoille tulisi hillitä varovaisuusperiaatteen mukaisesti. REACH-luvanvaraisen aineen voi saattaa markkinoille ja käyttää, jos lupahakemus on ECHA:ssa vireillä. Tämä toimintamalli muodostaa riskin ja voi altistaa lukuisia ihmisiä ja organismeja ennen haittojen havaintsemistä ja käytön kieltämistä. Tätä lupamekanismia olisi syytä tarkastella EU-tasolla ja kehittää siten, että riski haitallisten kemikaalien pääsyle markkinoille saadaan minimoitua.

Viestintä ja koulutus parantavat kemikaaliturvallisuutta

Voitte tässä lausua luvusta 3.5: Viestintä ja koulutus parantavat kemikaaliturvallisuutta. Pyydämme erityisesti huomioitane toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaatiovastuuta toimenpiteestä.

-

Tietoiskut ja -laatikot

Voitte tässä lausua luvusta 4: tieto-iskuista- ja laatiokoista.

Pyrolyysilaitoksista voisi laatia oman tietoiskulaatikon.

Akkujen kierrätyksessä mainitaan, että koboltti-, nikkeli- ja mangaani olisivat myrkyllisiä raskasmetalleja. Huomautamme, että ko. metallit eivät ole myrkyllisiä pienemmissä pitoisuuksissa, toisin kuin kadmium, arseeni, elohopea ja lyijy. Esitämme, että sana "myrkyllinen" korvataan joko sanalla "haitallinen" tai sitten lisätään, että ne ovat myrkyllisiä suuremmissa pitoisuuksissa. Mainittakoon, että myös litiumille on olemassa ympäristölaatunormit (EQS), eli myös litium voi olla "myrkyllinen" riittävän suurissa pitoisuuksissa.

Kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seuranta

Voitte tässä lausua luvusta 5: Kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seuranta.

-

Koljonen Risto
Etelä-Pohjanmaan ELY - Ympäristönsuojeluyksikkö